

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ САМООЦІНКИ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Ф. Е. Усейнова

студентка спеціальності «Психологія»

Херсонський державний університет

Постановка проблеми у загальному вигляді. Підлітковий вік є надзвичайно важливим етапом розвитку та становлення особистості. Відправною точкою в підлітковому віці є самовиховання. Адже ті якості і звички які ми формуємо в цьому віці складають майбутню картину життя.

Жодна велика людина не стала б великою без навчання і виховання, але вирішальну роль у її формуванні відіграло самовиховання.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми самооцінки особистості торкалися в своїх працях [1; 2; 4] такі вітчизняні науковці, як М. Й. Боришевський, О. Є. Блинова, О. Є. Гуменюк, І. С. Попович, Т. М. Титаренко, С. П. Тищенко, і зарубіжні Р. Бернс, Н. Саржвеладзе, Т. Шибутані та ін.

Ми також вивчали цю проблему на досліджуваних підліткового віку і спробували розкрити механізми та соціально-психологічний зміст самооцінки як важливої складової самовиховання підлітка. На наш погляд, самооцінка потребує скрупульозного вивчення в контексті самовиховання підлітків, зокрема у взаємозв'язку з іншими складовими самосвідомості особистості.

З огляду на висвітлені міркування, очевидною є теоретична і практична актуальність запропонованої теми.

Мета роботи полягає у висвітленні результатів емпіричного дослідження самооцінки як важливої складової самовиховання підлітків.

Виклад основного матеріалу. Наше дослідження проведено в школі №4 м. Генічеськ, із бажаними учнями 9 класу. У дослідженні ми задіяли 22 учні.

Перед тим як розпочати емпіричне дослідження ми провели ознайомлювальні заняття на яких ми їм дали запитання для обговорення за підготовленими темами.

Я-оцінювальне. Запитання для обговорення: Чию оцінку твоїх дій, вчинків, проявів поведінки ти вважаєш найбільш корисною для себе(оцінка батьків, членів сім'ї, вчителів, однолітків, просто оточуючих)? Чию оцінку сприймаєш найбільш вразливо, боляче, хвилююче? Чи завжди власна оцінка своїх вчинків збігається з оцінкою інших? Якщо не збігається, то як дієте? Чи суперечите інколи самі собі? Під час оцінювання проявів своєї поведінки? Як себе відчуваєте в такі хвилини? Ваші оцінки завжди бувають об'єктивними?

Розкриття даної проблеми бажано нам було розпочати із вивчення таких моральних понять, як самооцінка, з якої випливає самоствавлення особистості, гідність, дружба, духовне самовдосконалення. Ми дали старшокласникам поняття про адекватність чи неадекватність самооцінки (або об'єктивну чи занижену), звернули увагу на соціальні очікування і самоочікування щодо власної персони [5; 6], забезпечили їх відповідними характеристиками й діагностичним матеріалом.

Далі ми провели тест на визначення рівня самооцінки (самоставлення). Тест поєднав 32 судження, з приводу яких можливі п'ять варіантів відповідей, кожна з яких кодується балами за схемою: дуже часто – 4 бали; часто – 3 бали; інколи – 2 бали; рідко – 1 бал; ніколи – 0 балів.

Я-вартість. Питання для обговорення: Чи можна припускати таке співвідношення – людина і вартість? Людина – це ж не річ? Але ж народна мудрість говорить: «Ти не вартий ламаного гроша». Виявляється, що така асоціація можлива. Яка ваша думка з приводу такої оцінки людини?

Наше завдання у процесі обговорення даної проблеми полягало в тому, щоб розкрити учням ще одну грань самоствавлення особистості, яка ґрунтується на самооцінці, – це вартість людини, або її гідність. Людина насамперед має поважати себе, любити себе.

Я-дзеркальне. Питання для обговорення: Проектуючи власний Я-образ, враховуєте уявлення про те, як вас сприймають інші? Якщо так, то як ви це відчуваєте? Чи змінюється на основі цього самоствавлення? Яка ланка Я-дзеркального вас найбільше турбує (фізична, соціальна, розумова, емоційна)?

Чиє ставлення ви б хотіли відчувати більш прихильним(батьків, вчителів, друзів, просто оточуючих)? У вас є інтимна симпатія до людини протилежної статі? Вона це відчуває? Відповідає взаємністю? Якщо так, то що їй, на вашу думку, у вас «Уявіть собі, що у вас з'явилась можливість змінити що-небудь у психології оточуючих. Якими б якостями ви б їх наділили, що б їм до дали?»

Результати дослідження самооцінки підлітків. Ми провели дослідження у підлітків на визначення самооцінки, яка є складовою їхнього самовиховання. Більшість наших досліджуваних є з низьким рівнем самооцінки, а це означає, що людина з низькою самооцінкою відчуває себе невдахою. Вона не хоче братися ні за що нове, оскільки боїться, що в неї нічого не вийде. Вона терпіти не може ризику, тому що не вірить, що її зусилля до чого-небудь приведуть. Вона не намагається що-небудь змінити у своєму житті, оскільки вважає, що майбутнім керувати неможливо, і все визначиться само собою [3].

Також у нашу анкету із судженням ми додали ще запитання, за якими ми могли б визначити, які вони у себе бачать негативні і позитивні якості на основі таких питань: Яких якостей вам не вистачає? Від яких якостей ви б хотіли позбутися ?

Відповідаючи на перше запитання, старшокласники надали перевагу таким якостям: впевненість; рішучість; витримка; урівноваженість; сила волі; комунікабельності; зібраності; увазі; ідейності.

Відповідаючи на наступне питання, старшокласники виявили бажання позбавитись від невпевненості; нерішучості; ліні; егоїзму.

Як бачимо, реальне «Я» старшокласника, прагнучи до досконалості, намагається зміцнити себе, «добудувати» за рахунок впевненості, витримки, сили волі тощо. На м'які компоненти, виявляється, потреба невелика. Аналогічні відповіді і на друге запитання. Жити з набутими якостями доводиться не наодинці, а тому звернулися до думки старшокласників, якими б вони хотіли бачити інших, у тому числі вчителів. Ми їм запропонували відповісти на такі запитання: «Уявіть собі, що у вас з'явилась можливість змінити що-небудь у психології оточуючих. «Якими б якостями ви б їх

наділили, що б їм додали?» «У явіть собі, що у вас з'явилась можливість змінити що-небудь у психології оточуючих. Від яких якостей ви б хотіли позбавити оточуючих?» У відповідях на дане питання старшокласники надали перевагу таким якостям: чесність; порядність; взаєморозуміння; терпимість; делікатність; тактовність; доброзичливість; співчуття. Матеріал, із якого старшокласники намагаються «добудувати» інших людей, ми бачимо, що він значно м'якший, ніж той, який використовується для себе. Подібна картина спостерігається і у відповідях на питання: «Від яких якостей ви б хотіли позбавити оточуючих?»: егоїзм; неповага; обмеженість; грубість; бездушність.

Висновки. Емпіричне дослідження самооцінки приводить нас до висновку, що значна частина підлітків перебуває в стані перманентного розвитку, оскільки вони не відчувають міцного ґрунту, від якого можна відштовхуватись, як від стартової смуги і швидкими темпами рухатись до найвищого рівня довершеності, тобто результату, який свідчить про досконалість даної особистості, яка в даному випадку має бути новим висхідним етапом, що спонукає людину до ще вищих рівнів самовдосконалення. Такий рух уперед є динамікою розвитку особистості у всіх її аспектах і часто визначається як інтелектуально-емоційно-вольовий комплекс. Він характеризує різнобічність розвитку особистості. Щоб бути результативним, життя має володіти водночас розумом, почуттям і волею.

Література:

1. Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. К.: Просвіта, 2001. 480 с.
2. Маценко В.Ф. Самосвідомість. Психологічні аспекти та основні напрями її розвитку. Стежинами психологічного вдосконалення. 2004. 24. С. 12–18.
3. Попович І. С. Конструювання особистістю моделі очікуваного майбутнього. *Науковий вісник ХДУ. Серія : психологічні науки*. Херсон: Гельветика, 2015. Вип. 6. С. 145–154.
4. Попович І. С. Самооцінка як критерій соціально-психологічних очікувань. *Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України*. К. : ГНОЗІС, 2010. Т. 12, ч. 3. С. 326–333.
5. Попович І. С. Соціальні очікування особистості як регулятор соціально-психологічної реальності. *Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Інституту психол. імені Г. С. Костюка НАПН України*. Т. 1. Вип. 44. К. : Фенікс, 2016. С. 138–143.
6. Popovych I. S. Social expectations – a basic component of the system of adjusting of social conduct of a person. *Australian Journal of Scientific Research*. 2014, 2(6), P. 393-398.